

आर्थिक वर्ष २०७६/७७

वार्षिक प्रतिवेदन

प्रदेश सरकार

प्रदेश योजना आयोग

प्रदेश नं. १

विराटनगर, नेपाल

प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७५ को
दफा २३ को व्यवस्था अनुसार प्रस्तुत आयोगको

वार्षिक प्रतिवेदन

(आ.व. २०७६/७७)

यस प्रतिवेदनमा प्रदेश योजना आयोगको २०७६ श्रावण १ देखि
२०७७ आषाढ मसान्तसम्मका प्रमुख काम कारबाही तथा हासिल
उपलब्धिहरू समेटिएका छन् ।

प्रदेश सरकार

प्रदेश योजना आयोग

प्रदेश नं. १

विराटनगर, नेपाल

वार्षिक प्रतिवेदन, २०७६/७७
प्रतिलिपि अधिकार © प्रदेश योजना आयोग

प्रकाशक :

प्रदेश सरकार

प्रदेश योजना आयोग

प्रदेश नं. १, विराटनगर, नेपाल

टेलिफोन नं. : ९७७-०२१-४७०३७६

Website: ppc.p1.gov.np

E-mail: ppc.prov1@gmail.com

प्रदेश योजना आयोग

श्री शेरधन राई

माननीय मुख्यमन्त्री एवम् अध्यक्ष

श्री सुबोधराज प्याकुरेल

माननीय उपाध्यक्ष

श्री पूर्णकुमार लोकशोम

माननीय सदस्य

श्री मिना भण्डारी

माननीय सदस्य

श्री भरतमणि रिजाल

सदस्य-सचिव

प्रदेश योजना आयोग, प्रदेश नं. १

कृतज्ञता

प्रदेश योजना आयोग गठन भएको लगभग डेढ वर्षमा आयोगको दोस्रो वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गरिरहँदा आयोगको गठन र सञ्चालनको सिलसिलामा हामीलाई मार्गदर्शन गर्नु हुने, सहयोग र सहकार्य गर्नुहुने र अनेक सीमितताको बावजुद आयोगलाई नतिजा मूलक बनाउन क्रियाशील रहनु हुने सबैमा हार्दिक कृतज्ञता अर्पण गर्दछु । आयोगका अध्यक्ष माननीय मुख्यमन्त्री, सबै मन्त्रालयका माननीय मन्त्री लगायत पदाधिकारीहरू, योजना अधिकृत र सम्बद्ध अधिकारीहरूले सहयोगमा तत्परता देखाएर हामीलाई सहजीकरण गरिदिनु भएको छ । आयोगलाई सरकारले व्यापक कार्यक्षेत्र तोकिदिएको छ । मूलतः प्रदेशको सर्वाङ्गीण विकास र आर्थिक क्षेत्रको मीमांसा गर्ने तथा द्विपक्षीय तथा बहुपक्षीय सहयोगको सम्पर्क निकायको रूपमा तोकेको छ । विकास योजनाको अनुगमन गरी सुधारको सिफारिस गर्नु आयोगको अर्को महत्त्वपूर्ण कार्य हो ।

कुनैपनि योजनाको सफलताको लागि संरचनाको आवश्यकता पर्छ जस अन्तर्गत संस्था पर्दछ । संस्थालाई चलायमान बनाउन श्रोतको आवश्यकता पर्छ जस अन्तर्गत मानव र वित्तीय श्रोत पर्दछ । श्रोत व्यवस्थापन गर्न कार्यशैली अनुशासन र अनुगमन मूल्याङ्कनको विधि पनि निरूपित हुनु पर्छ जसलाई नियमावली, कार्यविधि र परिभाषित नेतृत्व प्रणालीद्वारा व्यवस्थित गर्नु पर्दछ ।

प्रदेश योजना आयोग आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गर्न दत्तचित्त छ । संस्थागत विकासको लागि आवश्यक पर्ने यावत् संस्थागत सीमितताको बावजुद आयोगले महत्त्वपूर्ण कार्यहरू सम्पन्न गरेको छ तर गर्नु पर्ने धेरै कार्य बाँकी छ । हामी पनि संघीयतालाई पूर्णता दिने क्रममा बाभे सदैँ गरेको राष्ट्रिय अवस्थामा छौँ । आगामी दिनमा हाम्रो यात्रा सबल हुने अपेक्षा राखेका छौँ । सम्बन्धित सबैबाट थप सहयोग प्राप्त हुने अपेक्षा सहित पुनः कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

सुबोधराज प्याकुरेल

विषयसूची

परिच्छेद एक : प्रदेश योजना आयोग

१.१ प्रदेश योजना आयोगको परिचय.....	१
१.२ प्रदेश योजना आयोगको गठन तथा कार्य सञ्चालन आदेश.....	२
१.३ आयोगको सङ्गठन संरचना र जनशक्ति व्यवस्था.....	४
१.४ प्रदेश योजना आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार.....	६
१.५ उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार.....	९
१.६ सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार.....	९
१.७ प्रदेश विकास परिषद्.....	१०
१.८ आयोगको सचिवालय भवन तथा स्रोत साधनको वर्तमान अवस्था.....	११
१.९ आयोगको बजेट विवरण.....	१३

परिच्छेद दुई : प्रमुख उपलब्धि

२.१ प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा.....	१४
२.२ मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०७७/७८-२०७९/८०) तर्जुमा.....	१६
२.३ प्रदेश पार्श्वचित्र (Province Profile) तयारी.....	१८
२.४ वार्षिक विकास कार्यक्रम (२०७७/७८) तर्जुमा.....	१९
२.५ बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम.....	२१
२.६ अन्य विविध कार्य.....	२५

परिच्छेद तीन : निष्कर्ष तथा भावी कार्यदिशा

- ३.१ प्रदेश योजना आयोगले हासिल गरेको प्रमुख उपलब्धि २६
- ३.२ प्रदेश योजना आयोगका समस्या तथा चुनौती..... २७
- ३.३ समस्या समाधानका लागि आयोगबाट भएका प्रयास..... २७
- ३.४ प्रदेश योजना आयोगको भावी कार्यदिशा..... २८

परिच्छेद – एक

प्रदेश योजना आयोग

१.१ प्रदेश योजना आयोगको परिचय

योजनाबद्ध विकास प्रक्रियाको प्रारम्भसँगै वि.सं. २०१३ मा प्रथम पटक योजना आयोगको नामबाट प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा विकास योजना निर्माण गर्ने निकाय गठन भएको थियो । वि.सं. २०४७ को पहिलो जनआन्दोलनबाट बहुदलीय प्रजातन्त्रको पुनर्स्थापना र देशमा संवैधानिक राजतन्त्रको व्यवस्था गरिए पश्चात् वि.सं. २०४८ मा राष्ट्रिय योजना आयोगमा केही परिवर्तनहरू भयो । पुनर्गठन भएको सो आयोगको अध्यक्षता प्रधानमन्त्रीले गर्ने र पूर्णकालीन उपाध्यक्ष सहितको ५ जना सदस्यहरू र एक जना सदस्य सचिव रहने व्यवस्था गरियो । मुख्य सचिव र अर्थ सचिव पदेन सदस्यको रूपमा समावेश गरियो ।

संघीयता कार्यान्वयन भएपश्चात् हरेक प्रदेशमा प्रदेश योजना आयोगको व्यवस्था हुनुपर्ने अपरिहार्यता भएकोले प्रदेश नं. १ को समग्र विकासका लागि योजना तथा नीति तर्जुमामा प्रदेश सरकारलाई सुझाव सल्लाह दिने निकायका रूपमा प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७५ अनुसार प्रदेश योजना आयोगको स्थापना भएको हो । आयोग स्थापनाको मुख्य उद्देश्य प्रदेश विकासका लागि दीर्घकालीन सोच, तथ्यपरक नीति तथा योजना तर्जुमा गर्न, विकास आयोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न, प्रदेश सरकार र प्रदेश नं. १ का स्थानीय तह बीचको विकास नीति तथा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वय, सहयोग र सहजीकरण गर्न, विकास नीति तथा योजनाका विभिन्न आयामहरूको अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषण गर्नुका साथै बहुपक्षीय र दुई

पक्षीय सहयोगका योजनाको सम्पर्क निकाय (Focal Point) का रूपमा कार्य गर्ने रहेको छ ।

प्रदेश योजना आयोगको स्थापना वि.सं. २०७५ मंसिर महिनामा भएको हो । यस आयोगले प्रदेश सरकारको विकास नीति र कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनको लागि सहजीकरण गर्दछ । यसैगरी यसले प्रदेशको आर्थिक विकास सम्बद्ध विषयहरूमा विचार आदानप्रदान, बहस, छलफल र अन्तरक्रियाका लागि एउटा मञ्चको रूपमा कार्य गर्दछ । माननीय मुख्यमन्त्रीले प्रदेश योजना आयोगको अध्यक्षता गर्नुहुन्छ भने आयोगमा एक जना पूर्णकालीन उपाध्यक्ष, चार जना सदस्यहरू र एक जना सदस्य सचिव रहने व्यवस्था छ । आयोगको पूर्ण बैठक वर्षको कम्तीमा दुई पटक बस्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यस्तै आयोगको नियमित कार्य सञ्चालनको रेखदेख, नियन्त्रण, सुपरिवेक्षण एवं मूल्याङ्कनका लागि कम्तीमा प्रत्येक महिना उपाध्यक्षको अध्यक्षतामा नियमित बैठक बस्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१.२ प्रदेश योजना आयोगको गठन तथा कार्य सञ्चालन आदेश

प्रदेश सरकार मन्त्रपरिषदले मिति २०७५ कार्तिक १४ गते प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७५ जारी गरेको हो । त्यस पश्चात् यो अवधिसम्ममा मिति २०७६।०१।१७ र २०७६।०७।२१ गरी दुई पटक यो गठन तथा कार्य सञ्चालन आदेशको संशोधन गरी सकिएको छ ।

यो आयोगको गठन तथा कार्य सञ्चालन आदेशले प्रदेश योजना आयोगको परिकल्पना गरी आयोगमा देहाय बमोजिमका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष र सदस्यहरू रहने व्यवस्था गरेको छ :

(क) मुख्यमन्त्री	- अध्यक्ष
(ख) प्रदेश सरकारबाट नियुक्त एक जना	- उपाध्यक्ष
(ग) प्रदेश सरकारबाट नियुक्त कम्तीमा एक जना महिलासहित चार जना	- सदस्य
(घ) प्रमुख सचिव, प्रदेश सरकार	- सदस्य
(ङ) सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	- सदस्य
(च) सचिव, प्रदेश योजना आयोगको सचिवालय	-सदस्य-सचिव

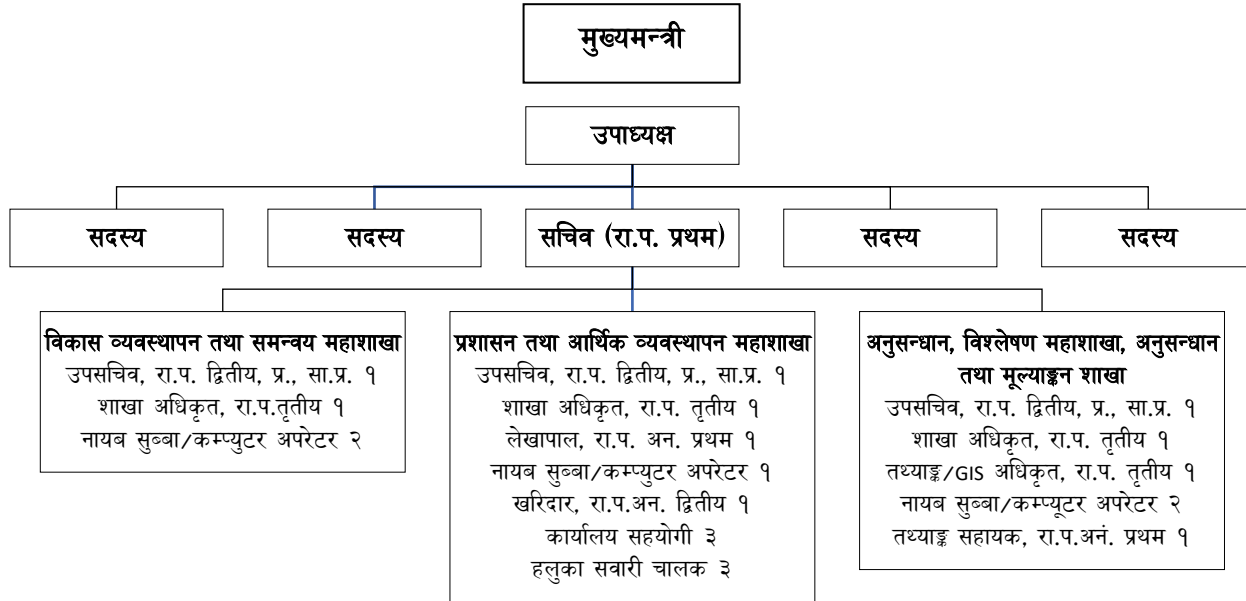
उक्त गठन तथा कार्य सञ्चालन आदेशले उपाध्यक्ष र सदस्यको नियुक्ति गर्दा देहायका विषय क्षेत्र लगायतको प्रतिनिधित्व हुने गरी विज्ञता र समावेशी आधारमा गरिने व्यवस्था गरेको छ :

- (क) आर्थिक विकास,
- (ख) सामाजिक तथा मानव विकास,
- (ग) भौतिक पूर्वाधार, जलस्रोत तथा ऊर्जा,
- (घ) अन्य प्राकृतिक स्रोत र मानव स्रोत व्यवस्थापन,
- (ङ) सुशासन तथा व्यवस्थापन ।

हाल प्रदेश योजना आयोगको अध्यक्ष माननीय मुख्यमन्त्री शेरधन राई, उपाध्यक्ष माननीय सुबोधराज प्याकुरेल, सदस्यहरू माननीय पूर्णकुमार लोकसोम र माननीय मिना भण्डारी, प्रमुख सचिव श्री दिनेश भट्टराई, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयका सचिव श्री दामोदर रेग्मी र सदस्य सचिव श्री भरतमणि रिजाल रहनु भएको छ ।

१.३ आयोगको सङ्गठन संरचना र जनशक्ति व्यवस्था

प्रदेश योजना आयोगको सङ्गठन संरचना देहायबमोजिम रहेको छ :

त्यसैगरी प्रदेश योजना आयोगमा जनशक्तिको अवस्था देहायबमोजिम रहेको छः

क्र.सं.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी वा तह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति भएको	कुल रिक्त	कैफियत
१	सचिव	ने. प्र.	सा.प्र.	रा.प. प्रथम	१	१	०	
२	उपसचिव	ने. प्र.	सा.प्र.	रा.प. द्वितीय	३	०	३	
३	शाखा अधिकृत	ने. प्र.	सा.प्र.	रा.प. तृतीय	३	२	१	
४	तथ्याङ्क/GIS अधिकृत	ने.आ. यो.त.	तथ्याङ्क	रा.प. तृतीय	१	०	१	
५	अधिकृतस्तर, छैठौं	ने. प्र.	सा.प्र.		५	२	३	
६	अधिकृतस्तर, छैठौं	ने. प्र.	लेखा		१	१	१	
	अधिकृतस्तर, छैठौं	ने.आ. यो.त.	तथ्याङ्क		१	१	०	
७	साहयकस्तर, पाँचौं	ने. प्र.	सा.प्र.		१	१	०	थप १ जना स. कम्प्युटर अपरेटर
८	का.स.			श्रेणी विहीन	३	३ करार	०	थप १ जना करारमा
९	ह.स.चा.			श्रेणी विहीन	३	३ करार	०	

प्रदेश योजना आयोगमा हाल कुल दरबन्दी संख्या २२ जना रहेको छ, भने १६ जनाको पद पूर्ति रहेको छ । तल्लो तहका कर्मचारीहरू तथा राजपत्र अनङ्कित पदहरू लगभग पूर्ण रहे तापनि राजपत्राङ्कित पदहरूमा उपसचिवको पद सबै, शाखा अधिकृत एक जना र तथ्याङ्क/GIS अधिकृतसहित चारवटा पद रिक्त रहेको छ ।

१.४ प्रदेश योजना आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार

प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७५ अनुसार आयोगको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम रहेको छ :

१. दीर्घकालीन सोच, तथ्यपरक नीति तथा योजना तर्जुमा :

- (क) प्रदेशको समग्र समृद्धिका लागि दूरगामी सोच सहितको दीर्घकालीन लक्ष्य, मार्गचित्र, नीति तथा योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनको लागि सिफारिस गर्ने,
- (ख) आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, भौतिक पूर्वाधार, जलस्रोत तथा ऊर्जा, अन्य प्राकृतिक स्रोत, मानव स्रोत व्यवस्थापन, सुशासन र व्यवस्थापन लगायतका क्षेत्रमा रणनीति, नीति तथा योजना तयार गर्ने,
- (ग) सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायसँगको समन्वयमा प्रदेशस्तरका नयाँ विकास आयोजनाको लेखाजोखा, पूर्व मूल्याङ्कन तथा परीक्षणसमेत गरी परामर्श दिने,
- (घ) लाभ लागत लगायतका विविध विश्लेषणको आधारमा आयोजना बैंक व्यवस्थापन प्रणाली (प्रोजेक्ट बैंक म्यानेजमेन्ट सिस्टम) निर्माण गर्ने, गराउने,

- (ड) प्रदेशमा रहेका स्रोतको अनुमान, प्रक्षेपण र वितरण, आयोजनाको आर्थिक, सामाजिक, वित्तीय, प्राविधिक र वातावरणीय विश्लेषणको लागि मापदण्ड तयार गर्ने, गराउने,
- (च) अध्ययन, अनुसन्धान तथा तथ्यपरक नीति निर्माण प्रक्रियालाई अवलम्बन गरी विभिन्न क्षेत्रगत नीतिहरूको निर्माण तथा सोको कार्यान्वयनको समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
- (छ) अर्थतन्त्रका समष्टिगत क्षेत्रहरूमा अध्ययन गरी त्यस बमोजिमको नीति तथा योजनाको तर्जुमा गर्ने, गराउने,
- (ज) प्रदेश, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय नीति संवाद तथा लगानी मञ्चको विकास, सञ्चालन, समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
- (झ) अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूल प्रदेश तथ्याङ्क प्रणालीको विकास र सम्प्रेषण गर्ने, गराउने ।

२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

- (क) प्रदेश विकास सम्बन्धी नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन, प्रतिफल तथा प्रभावको विश्वसनीय र प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्ने तथा त्यसलाई प्रदेश सरकारका विभिन्न निकायहरूमा लागू गरी संस्थागत गराउने,
- (ख) मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक मापदण्ड र प्रक्रिया निर्धारण गरी विषय क्षेत्रगत नीति र प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने र त्यसको आधारमा नीति तथा कार्यान्वयनको तहमा गर्नुपर्ने सुधार गराउने,

- (ग) अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको विषयमा सरकारी, सार्वजनिक, स्वतन्त्र मूल्याङ्कनकर्ता तथा विषयगत पेशागत संघ संस्था, नागरिक समाज र विकासका साझेदार बीच सञ्जालको विकास र यस सम्बन्धी अनुभवको आदान प्रदान गरी विशेषज्ञताको विकास गर्ने, गराउने ।
३. तहगत समन्वय : प्रदेश र स्थानीय तहको विकास सम्बन्धी नीति तथा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वय, सहयोग र सहजीकरण गर्ने ।
४. अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषण :
- (क) प्रदेशस्तरको कुनै नीतिको सान्दर्भिकता वा विकास योजनाका विभिन्न पक्षको विषयमा स्वतन्त्र विज्ञ व्यक्ति, निकाय वा संस्थाबाट शोध तथा अनुसन्धान गर्ने, गराउने र तत् सम्बन्धी प्रणालीको विकास गर्ने ।
- (ख) प्राज्ञिक, सार्वजनिक, निजी क्षेत्र तथा गैर सरकारी क्षेत्रको साझेदारीमा नीति तथा योजनाको विकास तथा कार्यान्वयनको क्षेत्रमा हुने अनुसन्धान तथा अध्ययनमा प्रोत्साहन तथा सहजीकरण गर्ने,
- (ग) आर्थिक तथा सामाजिक विकास, भौतिक पूर्वाधार, जलस्रोत, ऊर्जा, प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन, सुशासन तथा व्यवस्थापन लगायत विभिन्न विषयगत क्षेत्रको उत्पादन र व्यवसायको संरचना, ढाँचा तथा प्रविधिमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने विषयका लागि तथ्यपरक नीति, सुझाव तथा प्रस्तावहरू सिफारिस गर्ने ।
५. सम्पर्क निकाय : बहुपक्षीय र दुई पक्षीय सहयोगका योजनाको सम्पर्क निकाय (Focal Point) का रूपमा आयोगले कार्य गर्ने ।

१.५ उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार

प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७५ अनुसार आयोगको उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य तथा अधिकार देहाय बमोजिम हुने व्यवस्था रहेको छ :

- (क) आयोगसँग सम्बन्धित काम समन्वयात्मक र प्रभावकारी ढङ्गले सम्पादन गर्ने, गराउने,
- (ख) प्रदेशको आर्थिक अवस्था, चालू योजना र प्राथमिकताका आयोजना र कार्यक्रमको कार्यान्वयनको प्रगति, समस्या र समस्या समाधानका उपायका बारेमा अध्यक्षलाई जानकारी गराउने,
- (ग) आयोग वा अध्यक्षले तोकेका अन्य कार्य गर्ने, गराउने ।

१.६ सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार

प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७५ अनुसार आयोगको सदस्यको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुने व्यवस्था रहेको छ :

- (क) आफ्नो जिम्मेवारीको क्षेत्रसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रमको सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी जानकारी गराउने,
- (ख) आफ्नो जिम्मेवारीको क्षेत्रसँग सम्बन्धित क्षेत्रगत नीति, योजना तथा कार्यक्रमको प्रगतिको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी पेश गर्ने,
- (ग) आफ्नो जिम्मेवारीको क्षेत्रसँग सम्बन्धित अध्ययन अनुसन्धान गर्नुपर्ने विषय पहिचान गरी त्यस्तो विषयमा उपाध्यक्ष समक्ष सिफारिस गर्ने,
- (घ) उपाध्यक्षले तोके बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने ।

१.७ प्रदेश विकास परिषद्

प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७५ मा आयोगले तर्जुमा गरेको दीर्घकालीन तथा आवधिक विकास योजनामा मार्गदर्शन दिनका लागि एक प्रदेश विकास परिषद् रहने व्यवस्था रहेको छ । उक्त प्रदेश विकास परिषदको गठन देहायबमोजिम गरिएको छ :

(क)	मुख्यमन्त्री	- अध्यक्ष
(ख)	प्रदेश सरकारका मन्त्रीहरू र मन्त्रीको कार्यभार सम्हाल्ने राज्य मन्त्रीहरू	- सदस्य
(ग)	प्रदेश सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने संसदीय दलका नेता	- सदस्य
(घ)	प्रदेश सभाका समितिका सभापतिहरू	- सदस्य
(ङ)	आयोगका उपाध्यक्ष तथा सदस्यहरू	- सदस्य
(च)	प्रमुख सचिव, प्रदेश सरकार	- सदस्य
(छ)	मुख्य न्यायाधिवक्ता, प्रदेश नं. १	- सदस्य
(ज)	प्रदेश सरकारका सचिवहरू	- सदस्य
(झ)	जिल्ला समन्वय समिति र स्थानीय तहका प्रमुख	- सदस्य
(ञ)	प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका संघ वा संस्थाका प्रतिनिधि तथा निजी क्षेत्र लगायत विभिन्न क्षेत्र, वर्ग र समुदायको प्रतिनिधित्व हुने गरी राष्ट्रिय जीवनमा विशिष्ट योगदान पुऱ्याएका व्यक्तिहरू मध्येबाट कम्तीमा एक तिहाइ महिला सहित प्रदेश सरकारबाट मनोनीत पन्ध्र जना	- सदस्य
(ट)	सचिव, प्रदेश योजना आयोगको सचिवालय	- सदस्य सचिव

परिषदको बैठकमा आयोगले तयार गरेको प्रदेश नीति तथा योजना छलफल भएपछि परिषदको निर्देशन अनुसार प्रदेश सरकारको स्वीकृतिको लागि पेश गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१.८ आयोगको सचिवालय भवन तथा स्रोत साधनको वर्तमान अवस्था
प्रदेश योजना आयोगको आफ्नै सचिवालय भवन नभएकोले आयोगले विराटनगर १२, कवि लेखनाथ मार्ग स्थित एक निजी घरलाई भाडामा लिई कार्य सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ । आयोगसँग दैनिक कामकाज सञ्चालनका लागि डेस्कटप कम्प्युटर, ल्यापटप, डेस्क-टेबुल, कुर्सी, सोफा, दराज, स्कर्पियो जिप, टेरानो कार, मोटरसाइकल, टेलिफोन लाइन, आदि रहेका छन् । त्यस्तै आयोगले Accounting Software खरिद गरी सो Software बाट लेखा सम्बन्धी कार्यहरू हुँदै आएको छ ।

प्रदेश योजना आयोगका जिन्सी सामग्रीको विवरण :

क्र.सं.	सामान	संख्या		जम्मा
		आ.व. २०७५/७६	आ.व. २०७६/७७	
१	कम्प्युटर	७	५	१२
२	प्रिन्टर	७	८	१५
३	अफिस कुर्सी	१२	७	१९
४	अफिस टेबुल	१२	८	२०
५	स्टिल दराज	६	४	१०
६	मोटरसाइकल/स्कुटर	२	५	७
७	रेफ्रिजरेटर	१		१
८	भ्याक्युम क्लिनर	१		१

क्र.सं.	सामान	संख्या		जम्मा
		आ.व. २०७५/७६	आ.व. २०७६/७७	
९	वाटर फिल्टर	१		१
१०	साइकल	२		२
११	चार पाइग्रे गाडी	४		४
१२	एयर कन्डिस्नर	६	५	११
१३	स्टेपलाइजर	२	९	११
१४	सिलिड पढ्हा	४	१	५
१५	सोफासेट	३	१	४
१६	ल्यापटप	३	४	७
१७	नेट कुर्सी	२०	२९	४९
१८	सफ्टवेयर	१	१	२
१९	व्याट्री राख्ने फलामको च्याक		१	१
२०	NEC Intercom System		१	१
२१	NEC Intercom Digital Set		१	१
२२	प्रोजेक्टर		१	१
२३	Online UPS		१	१
२४	Offline UPS		१	१
२५	Exide Battery		१२	१२
२६	काठको बुक केस		७	७
२७	लो बेड		१	१
२८	टि टेबल		७	७

१.९ आयोगको बजेट विवरण

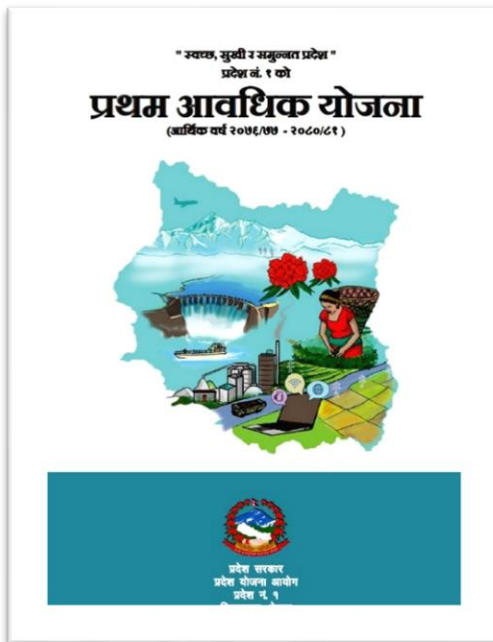
क्र.सं.	शीर्षक	विनियोजित बजेट		वित्तीय प्रगति प्रतिशत	कैफियत
		बजेट	खर्च		
१	चालू	५४०३६०००।-	१९२५२०००।-	३५.६३	
२	पुँजीगत	१८६८२०००।-	४५०००००।-	२४.०९	
कुल		७२७१८०००।-	२३७५२०००।-	३२.६६	

परिच्छेद - दुई

प्रमुख उपलब्धि

२.१ प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा

प्रदेश योजना आयोगले प्रदेश सरकार, प्रदेश नं. १ को प्रथम आवधिक योजना (२०७६/७७-२०८०/८१) को विस्तृत दस्तावेज तयार गरी प्रकाशन गर्न सफल भएको छ । आयोगले आवधिक योजनाको आधारपत्र प्रकाशन गरेपछि आएका विभिन्न सुझाव सल्लाहलाई समेटेर योजनाको

विस्तृत दस्तावेज तयार पारेको हो । उक्त विस्तृत दस्तावेजलाई प्रदेश सरकारबाट स्वीकृत भएसँगै एक समारोहका बीच मिति २०७६ असोज १४ गते सार्वजनिकीकरण पनि गरिएको छ । आवधिक योजनालाई नतिजा खाका तयार गरी वस्तुगत तथा वैज्ञानिक बनाउने कार्य भएको छ ।

प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाले राष्ट्रिय विकास लक्ष्य "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली"को सारलाई आत्मसाथ गर्दै "स्वच्छ, सुखी र समुन्नत प्रदेश"को दीर्घकालीन सोच राखेको छ । यस आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति

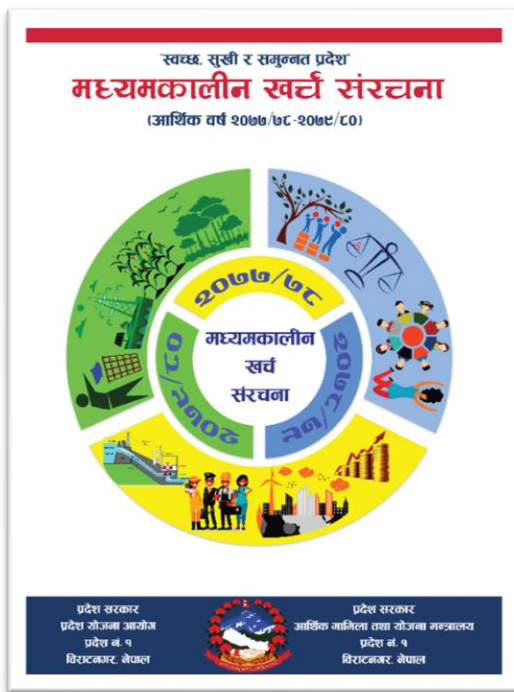
तथा कार्यनीति प्रदेश नं. १ लाई स्वच्छ, सुखी र समुन्नत बनाउने तर्फ लक्षित रहेको छ । त्यसका लागि प्रदेशको विशिष्टताका आधारमा विभिन्न १२ वटा आधार स्तम्भ र ६१ वटा गन्तव्य सूचकहरूको निक्क्याँल गरिएको छ ।

प्रादेशिक आधारमा सूचकहरूको पहिचान एवं प्रयोग गर्नु नवीनतम सुरुवात हो । प्रथम आवधिक योजनाले प्रदेशको विकासलाई दिगो विकास लक्ष्यले तय गरेको सन् २०३० सम्मको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धतालाई पनि आत्मसाथ गरेको छ । आवधिक योजनालाई पन्ध्रौँ योजनाको दीर्घकालीन राष्ट्रिय लक्ष्य, तथा प्रादेशिक सूचकहरू बीच आबद्धता कायम गर्न नतिजा खाकाको निर्माण गरिएको छ । योजना, कार्यक्रम वा आयोजना बीच नतिजाहरूको तहगत अन्तरसम्बन्ध स्थापना गरी योजना प्रक्रियालाई नतिजामुखी बनाउन नतिजा खाकाका विभिन्न स्वरूपमध्ये तर्कबद्ध खाका तयार गरिएको छ । यस प्रक्रियाका लागि मन्त्रालय अन्तर्गत विषयगत क्षेत्रका आधारमा नतिजा क्षेत्र निर्धारण गरी सोसँग सबै विषयगत क्षेत्र तथा उपक्षेत्रको योगदानलाई अन्तरसम्बन्धित गराइएको छ ।

नतिजा खाकामा तर्कबद्ध खाकाको प्रभाव स्तरमा दिगो विकासको लक्ष्यका साथै दीर्घकालीन राष्ट्रिय लक्ष्यका सूचकहरूलाई आबद्ध गरिएको छ । प्रादेशिक योजनाको विषय क्षेत्रगत उद्देश्यहरूलाई असर तहमा र रणनीतिहरूलाई उपलब्धि तहमा साङ्केतीकरण गरिनुका साथै वार्षिक लक्ष्य अङ्कित गर्दा प्रत्येक वर्षका लक्ष्यहरू समेत जोड गरी (cumulative) राखिएको छ । यसमा आर्थिक विकास अन्तर्गत १२, सामाजिक विकास अन्तर्गत १३, पूर्वाधार विकास १०, अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र अन्तर्गत ४ र सुशासन, शान्ति सुरक्षा तथा सुव्यवस्था अन्तर्गत २ गरी जम्मा ४१ वटा विषय क्षेत्रलाई समेटिएको छ ।

२.२ मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०७७/७८-२०७९/८०) तर्जुमा

प्रदेशको दीर्घकालीन सोच "स्वच्छ, सुखी र समुन्नत प्रदेश" र सामाजिक न्याय सहितको प्रदेश निर्माण गर्ने प्रादेशिक उद्देश्य प्राप्त गर्न सार्वजनिक खर्चको कुशल परिचालन अपरिहार्य छ । यसका लागि विनियोजन कुशलता तथा दक्षता र वित्तीय अनुशासनको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने औजारका रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना

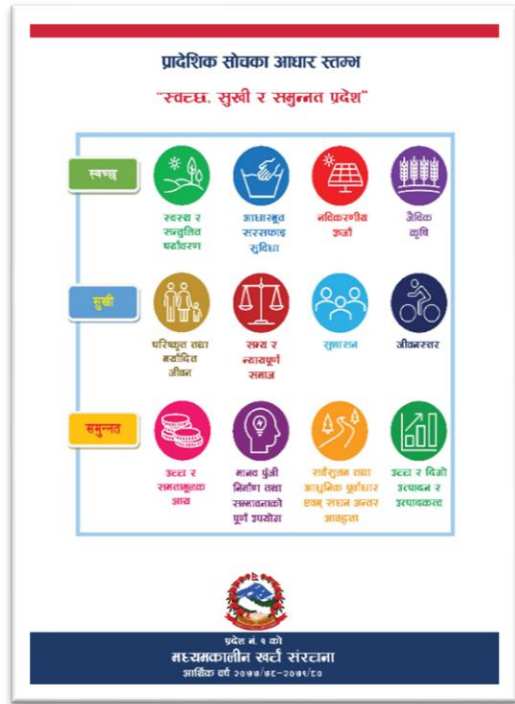

रहेको छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारले सार्वजनिक खर्चको विवरण प्रस्तुत गर्दा अनिवार्य रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरी पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका तयार गर्दा गत आर्थिक वर्षको वास्तविक स्रोत अनु-मान र खर्च अनुसार आगामी बाँकी दुई वर्षको बजेट परिमार्जन सहित प्रक्षेपण गरिन्छ । यसरी मध्यमकालीन संरचनामा चक्रीय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तीन वर्षको बजेटको आकलन गरिनु पर्छ । तसर्थ, यस खर्च संरचनालाई

विकासको आवश्यकता, आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था, राजस्व र वैदेशिक सहायताको अनुमान समेतलाई समेटेर हरेक वर्ष परिमार्जन गरिन्छ । यो प्रक्रियाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई यथार्थ परक र वस्तुनिष्ठ बनाउन महत्त्वपूर्ण भूमिका पुऱ्याउनुको साथै बजेटलाई प्रादेशिक लक्ष्य, उद्देश्य, नतिजा र उपलब्धिसँग आबद्ध गराउँछ ।

यही विषयहरूलाई हृदयङ्गम गर्दै आयोगले आ.व. २०७७/७८-२०७९/८० को लागि दोस्रो मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरेको छ । यसमा दिगो विकास लक्ष्य, राष्ट्रिय विकास लक्ष्य र प्रदेशको आवधिक योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीतिसँग वार्षिक बजेटलाई तादात्म्यता कायम गराउने भरपूर प्रयास गरिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनामा

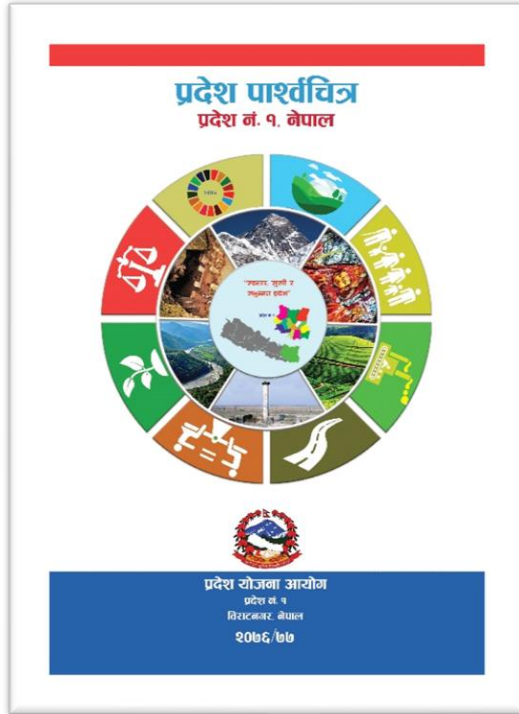

प्रादेशिक बजेटलाई प्रादेशिक दीर्घकालीन सोचका आधार स्तम्भ, लैङ्गिक संकेत र जलवायु संकेतका आधारमा पनि विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । साथै, यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आयोजनाका प्राथमिकता सहित आगामी तीन आर्थिक वर्षको स्रोत र साधनको प्रक्षेपण, विनियोजनको सुनिश्चितता,

खर्चको पुस्त्याई समेत समेट्दै प्राप्त हुन सक्ने उपलब्धि समावेश गरिएको छ ।

२.३ प्रदेश पार्श्वचित्र (Province Profile) तयारी

प्रदेश योजना आयोगले प्रदेश नं. १ को समग्र वस्तुगत स्थितिलाई समेटेर प्रादेशिक पार्श्वचित्र (Provincial Profile) तयार गरेको छ । यसमा प्रदेशको भौगोलिक, प्रशासनिक, जनसांख्यिक, आवास, कृषि, उद्योग, पर्यटन, वित्त, श्रम, यातायात, जलविद्युत, सिँचाई, खानेपानी, शिक्षा, स्वास्थ्य, आय, गरिबी, सुशासन, दिगो विकास लक्ष्य

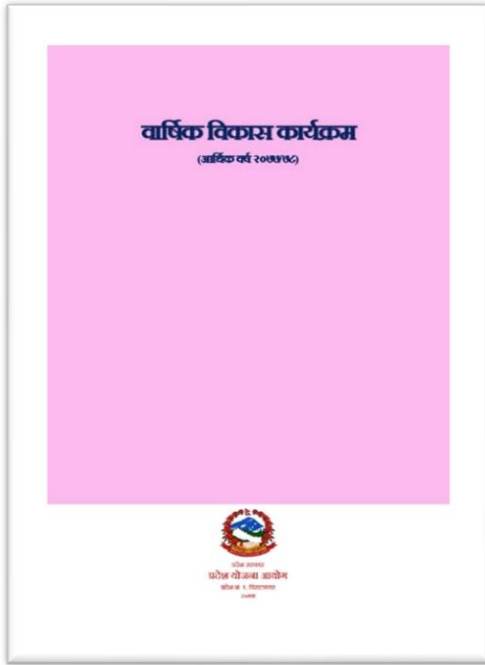

सम्बन्धी तथ्याङ्कहरूलाई विस्तृत रूपमा समेटिएको छ । यस पार्श्वचित्रले प्रदेश नं. १ को आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक, प्रशासनिक, भौतिक, प्राकृतिक स्रोत तथा मानव संसाधन लगायतका क्षेत्रलाई समेट्नु पर्ने भएकोले विभिन्न विषयमा विशेषज्ञता हासिल गर्नु भएका पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालयका विज्ञ समूहको राय, सल्लाह, सुझाव तथा सहयोग लिई तयार गरिएको हो ।

विज्ञ समूहसँगको सहकार्यमा पार्श्वचित्रलाई बढी भन्दा बढी तथ्यपरक बनाउने प्रयास गरिएको छ । राष्ट्रिय जनगणना तथा विभिन्न सर्वेक्षणहरूलाई आधार स्रोत मानेर तथ्याङ्कको प्रयोग गरिएको छ । पार्श्वचित्रको तयारीले प्रदेशको छरिएर रहेको तथ्याङ्कलाई एकिकृत तथा पठनीय बनाएको छ । यसबाट सरकारलाई विकास योजना तर्जुमा तथा निर्णय गर्दा तथ्यगत आधार प्रदान गरेको छ; भने नागरिक तथा सरोकारवाला निकायलाई प्रदेशको तथ्यगत वस्तुस्थितिको बारेमा जानकारी प्रदान गर्ने देखिन्छ ।

२.४ वार्षिक विकास कार्यक्रम (२०७७/७८) तर्जुमा

प्रदेश योजना आयोगले प्रदेश नं. १ सरकारको आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ को लागि वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गरेको छ । वार्षिक विकास कार्यक्रम भनेको प्रदेश सरकारले विनियोजन गरेको वार्षिक बजेटलाई दिगो विकास लक्ष्य, राष्ट्रिय विकास लक्ष्य, प्रादेशिक आवधिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना लगायतका दस्तावेजहरूको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीतिसँग तादात्म्यता कायम गराउँदै सोको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि तयार गरिने कार्य योजना हो । प्रदेशको योजनाबद्ध तथा व्यवस्थित विकासका लागि आवधिक योजना तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा भइसकेको अवस्थामा आ.व. २०७७/०७८ को विकास बजेटलाई व्यवहारिक, पारदर्शी तथा कार्यान्वयन योग्य बनाउन प्रदेश सरकारको लागि वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्न अत्यन्त आवश्यक छ ।

वार्षिक विकास कार्यक्रम (२०७७/०७८) तर्जुमाको उदेश्य वार्षिक बजेटलाई दिगो विकास लक्ष्य, आवधिक योजना र मध्यमकालीन खर्च संरचनासँग तादात्म्यता कायम गराउँदै सरकारको विकास बजेटलाई नतिजामुखी, पारदर्शी तथा मितव्ययी बनाउन सहयोग पुर्याउनु तथा बजेटलाई समयमा नै नियमसंगत तरिकाले कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नु रहेको छ ।

यसबाट प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा प्रदेश सरकारको विकास बजेटलाई परिलक्षित गर्न, विनियोजन भएको बजेटको महत्तम सदुपयोग गर्न तथा प्रदेश सरकारको विकास आयोजनाको स्पष्ट खाका तय गर्न सहयोग पुग्ने देखिन्छ । साथै, प्रदेश सरकारको यस वार्षिक विकास कार्यक्रमले आगामी आर्थिक वर्षमा हासिल गर्नुपर्ने सम्भावित नतिजा, प्रमुख प्रतिफल, हालसम्मको उपलब्धि, विकास सम्बद्ध प्रमुख क्रियाकलाप र सोको लागि विनियोजित बजेटको स्पष्ट खाका प्रस्तुत गरेको छ ।

२.५ बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम

बहुक्षेत्रीय पोषण योजना : "सबैका लागि पोषण र सधैका लागि पोषण" भन्ने सोचका साथ नेपाल सरकारले सुरु गरेको बहुक्षेत्रीय पोषण योजना आ. वा २०७३/७४ देखि प्रदेश नं. १ मा पनि कार्यान्वयन भइरहेको छ । हाल ३ वटा जिल्ला (पाँचथर, उदयपुर र खोटाङ्ग) का सबै स्थानीय तहमा बहुक्षेत्रीय पोषणका कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा रहेको छन । त्यसैगरी USAID र स्वास्थ्य मन्त्रालयको सहयोगमा सुआहारा कार्यक्रमले प्रदेशका ५ वटा जिल्ला (ताप्लेजुंग , पाँचथर, संखुवासभा, सोलुखुम्बु र भोजपुर) मा सुनौला हजार दिनका आमा तथा बालबालिकालाई लक्षित गर्दै पोषण सम्बन्धी आनीबानीमा सुधार गर्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको अवस्था छ ।

बहुक्षेत्रीय पोषण र सु-आहारा कार्यक्रममा समावेश भएका क्षेत्र:

बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	सु-आहारा
१. शिक्षा विकास	
२. महिला तथा बालबालिका शाखा	
३. खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्र	१. खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्र
४. कृषि विकास क्षेत्र	२. कृषि विकास क्षेत्र
५. पशु विकास क्षेत्र	३. पशु विकास क्षेत्र
६. स्वास्थ्य क्षेत्र (१००० दिने आमा बच्चा किशोरी स्वास्थ्य)	४. स्वास्थ्य क्षेत्र (१००० दिने आमा बच्चा)

मिति २०७६ माघ महिनाको २० गते देखि २८ गतेसम्म पाँचथर र ताप्लेजुङ जिल्लामा गरिएको यसको अनुगमन कार्यक्रमको नेतृत्व प्रदेश योजना आयोगका

सामाजिक विकास शाखा समन्वय गर्ने माननीय सदस्य मिना भण्डारीले गर्नु भएको थियो भने यस समूहमा योजना आयोगका बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाका सम्पर्क अधिकृत कर्मचारी र लेखा शाखा हेर्ने एक जना कर्मचारीको संलग्नता थियो। साथै बहुक्षेत्रीय पोषण र सु-आहारा सम्बद्ध कर्मचारीहरूको पनि यस अनुगमन भ्रमणमा संलग्नता रह्यो।

अनुगमन भ्रमणको उद्देश्य:

- क. प्रदेश नं. १ अन्तर्गतका विभिन्न जिल्लाहरूमा सञ्चालन भई रहेको बहुक्षेत्रीय पोषण योजना तथा सुआहाराका अभियान तथा कार्यक्रमहरूको बारेमा जानकारी लिन ।
- ख. पोषण सम्बद्ध अन्य विभिन्न निकायहरूले सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरूको कार्य-पद्धति तथा कार्यान्वयनको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिन ।
- ग. सुआहारा तथा बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाको कार्यक्रम कार्यान्वयन तौरतरिकाको बारेमा जानकारी लिनको साथै सुआहारा र बहुक्षेत्रीय पोषण योजना बीचका कार्यक्रमहरूको रिक्तता तथा कतिपय क्षेत्रमा दोहोरोपनाको अध्ययन गरी आगामी दिनमा सबै जिल्लाहरूमा पोषण प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू विस्तार गर्नका लागि जानकारी लिन ।

अनुगमन गरिएका जिल्ला, स्थानीय तह तथा संस्थाहरू:

- पाँचथर जिल्ला : फिदिम नगरपालिका, कुम्मायक गाउँपालिका, हिलिहांग तथा याङवरक गाउँपालिका ।
- ताप्लेजुङ जिल्ला : फुङलिङ नगरपालिका, मैवाखोला र पाथिभरा याङवरक गाउँपालिका

- भ्रमण गरिएका संस्थाहरू : विभिन्न विद्यालयहरू, स्वास्थ्य चौकी, जिल्ला अस्पताल, नगरपालिका-गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरू, घरधुरी अवलोकन, १००० दिन आमा समूह, स्वास्थ्य स्वयंसेविका तथा सामाजिक परिचालिका ।

अनुगमनबाट देखिएका मुख्य-मुख्य विषयवस्तुहरू:

- क. कार्यक्रम व्यवस्थापन, पुर्वतयारी तथा प्रणालीमा सुधार गर्नुपर्ने,
- ख. स्थानीय तहमा पोषण प्रवर्द्धनका कार्यक्रमले अझै प्राथमिकता पाउन नसकेको,
- ग. पालिकाहरूको पोषण सम्बद्ध कार्यक्रमहरूमा लगानी अत्यन्तै न्यून रहेको,
- घ. पोषण प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने निकायहरू सीमित मात्र रहेको,
- ङ. पोषण प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू जिल्लामा सञ्चालन भइरहेको तर न्यून बजेटका कारणले यसलाई थप प्रभावकारी तवरबाट सञ्चालन गर्नका लागि प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको,
- च. कतिपय पालिकाहरूमा बहुक्षेत्रीय पोषण योजना र सुआहाराका एकै प्रकृतिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको तथा यसलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि योजना तर्जुमाका क्रममा एकीकृत रूपमा समन्वयात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको,
- छ. पोषण प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू बहुक्षेत्रीय अवधारणा अनुसार नभई छुट्टा-छुट्टै तवरबाट सञ्चालन भएको कारणले यसलाई एकीकृत गर्नु पर्ने देखियो,

- ज. कार्यक्रमको निरन्तरता, दिगोपना र प्रभावकारितामा कम ध्यान दिइएको र धेरैजसो कार्यक्रमहरू वितरणमुखी / अल्पकालीन देखियो,
- झ. आमा-बुवा, घर-परिवार, प्रहरी, प्रशासन सबै सचेत रहेतापनि बालविवाहको समस्या धेरै मात्रामा बढेको पाइयो जसले गर्दा स्कूल छोड्ने दर, महिला स्वास्थ्य, कुपोषण, बसाइँ-सराइ, बहु-विवाह, घरेलु हिंसा लगायत धेरै समस्यामा बाँधिएको देखियो,
- ञ. समग्र विकासका लागि राष्ट्रिय योजना आयोग, प्रदेश योजना आयोग र पालिकाहरूको कार्यक्रम प्राथमिकीकरणमा एकरूपता नदेखिएको ।

आगामी दिनमा ध्यान दिन पर्ने विषय तथा सुझावहरू:

- क. कतै कार्यक्रम दोहोरिने, कतै कार्यक्रम नै नपर्ने समस्याको निराकरणको लागि पोषण सम्बद्ध कार्यक्रमलाई अलग अलग संस्थाबाट सञ्चालन गर्नुको साटो सरकारको एकीकृत कार्यक्रमको रूपमा सञ्चालन गर्न आवश्यक देखियो ।
- ख. "सुनौला हजार दिन" १००० दिने आमा कार्यक्रममा पुरुषलाई संलग्न गराउन "१००० दिने आमा-बुवा" नाम परिवर्तन गर्दा मनोवैज्ञानिक रूपमा थप प्रभावकारी हुन सक्ने देखियो ।
- ग. सु-आहारको १००० दिने आमा कार्यक्रम लामो समयदेखि चलिरहेको र प्रविधि तथा स्वयंसेवकले पूर्णसाथ दिएकोले बहुक्षेत्रीय पोषणको भन्दा जनप्रिय रहेको। सु-आहाराका दरिला पक्षलाई बहुक्षेत्रीय पोषणले आत्मसात गर्दा राम्रो हुने देखियो ।
- घ. स्थानीय सरकारलाई बजेटको साथसाथै योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको क्षमता अभिवृद्धि विकास तालिम दिनु पर्ने आवश्यक

देखियो, यथेष्ट ज्ञान र कार्य शैलीको कमीले बहुक्षेत्रीय पोषणको क्षेत्रमा काम गर्न चाहेर पनि गर्न नसकेको देखियो ।

ड. सामाजिक क्षेत्र (स्वास्थ्य, शिक्षा, पोषण) को आवश्यकता र यसमा लगानीको साथै देशको समग्र विकासको लागि किन आवश्यक छ भन्ने बारे जनप्रतिनिधिलाई बेला-बेलामा अभिमुखीकरण र तालिम दिनु पर्ने देखियो ।

च. कार्यक्रमहरू अत्याधिक वितरणमुखी भएको तर समुच्च जीवनस्तरको वृद्धि तथा दिगोपनामा कम ध्यान गएकोले आगामी दिनमा विशेषत गरिबीको रेखामुनी रहेका जनसंख्याको जीवनस्तर उकास्ने किसिमका कार्यक्रम गर्दा प्रभावकारी हुने ।

२.६ अन्य विविध कार्य

प्रदेश योजना आयोग प्रदेशको समग्र विकास योजना, नीति तथा रणनीतिहरू तर्जुमा गर्न प्रदेश सरकारलाई सुझाव, सल्लाह तथा सहयोग गर्ने निकाय भएकोले यसले माथि उल्लिखित कार्यका साथसाथै अन्य विभिन्न कार्यहरू गर्दै आइरहेको छ । प्रदेश सरकारलाई विकास कार्यक्रम, परियोजना, नीति, रणनीति तर्जुमा गर्न विभिन्न समयमा सुझाव सल्लाह दिँदै आइरहेको छ । प्रदेश सरकारका विभिन्न निकायहरूसँग समन्वयात्मक भूमिका प्रदेश योजना आयोगले निभाउँदै आइरहेको छ । प्रदेश सरकारले आयोजना गर्ने विभिन्न कार्यक्रम तथा कार्यशाला गोष्ठीहरूमा आयोग सक्रिय रूपमा सहभागी हुँदै आइरहेको छ ।

परिच्छेद – तीन

निष्कर्ष तथा भावी कार्यदिशा

३.१ प्रदेश योजना आयोगले हासिल गरेको प्रमुख उपलब्धि प्रदेश योजना आयोगले स्थापना भएको छोटो अवधिमा थुप्रै प्रयासहरू गरेको छ । जसमध्ये आयोगले हासिल गरेको प्रमुख उपलब्धिहरूलाई तल बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

- (क) प्रदेशको योजनावद्ध विकासका लागि दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा नतिजा सूचक (Logical Framework) सहित प्रादेशिक प्रथम आवधिक योजना तर्जुमा गरी प्रकाशन गरेको छ ।
- (ख) प्रदेश नं. १ को दोस्रो मध्यमकालीन खर्च संरचना (MTEF) २०७७/७८-२०७९/८० तर्जुमा गरी प्रकाशन गरेको छ ।
- (ग) प्रदेशको समष्टिगत वस्तुगत तथ्याङ्कको एकीकृत रूप प्रादेशिक पार्श्वचित्र (Provincial Profile) तयार गरी प्रकाशन गरेको छ ।
- (घ) आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को लागि वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गरी प्रकाशन गरेको छ ।
- (ङ) बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम अन्तर्गत प्रदेश नं. १ मा पर्ने पाँचथर र ताप्लेजुङ जिल्लामा स्थलगत अनुगमन तथा भ्रमण गरी बहुक्षेत्रीय पोषणको यथार्थ अवस्था बुझ्ने काम गरेको छ ।
- (च) बहुपक्षीय तथा द्विपक्षीय विकास साझेदारहरूसंगको समन्वय र सम्पर्क विकासको भूमिका निर्वाह गरेको ।

३.२ प्रदेश योजना आयोगका समस्या तथा चुनौती

अहिले संसारमा समस्या र चुनौती विनाको कुनै पनि क्षेत्र पाउन मुस्किल मात्र होइन, प्राय असम्भव छ । यसको तात्पर्य संस्थाको स्थापनासँगै समस्या र चुनौतीहरू सृजना हुन थाल्छ । यस्तो यथार्थलाई आत्मसाथ गर्दै समाधानका लागि निरन्तर प्रयासरत रहनु बुद्धिमानी ठहर्न सक्छ । यस्तै प्रदेश योजना आयोगसँग पनि आफ्नै किसिमको आर्थिक, कानुनी, मानवीय, संस्थागत समस्याहरू रहेका छन् । जसमध्ये प्रमुख समस्याहरू तल बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छः

- (क) कार्यविधि तथा निर्देशिकाको अभाव,
- (ख) आफ्नै सचिवालय भवनको अभाव,
- (ग) अनुसन्धान, विकाससँग सम्बन्धित महाशाखाहरू भए पनि मानव संसाधन नभएकोले कुनै काम नहुनु,
- (घ) आयोगले पूर्णता पाउन बाँकी हुनु,
- (ङ) आवश्यक पर्ने विज्ञ, परामर्शदाताको उपलब्धता नहुनु,
- (च) दक्ष जनशक्तिको कमी हुनु ।

३.३ समस्या समाधानका लागि आयोगबाट भएका प्रयास

- (क) भवन भाडामा लिई कार्य सञ्चालन गरिएको,
- (ख) करार सेवामा केही आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गरिएको,
- (ग) आयोगका लागि आवश्यक केही logistics व्यवस्था गरिएको,
- (घ) आयोगको कामकारवाहीलाई प्रविधिमैत्रि र पारदर्शी बनाउन Website निर्माण गरिएको,

- (ड) आयोगका कर्मचारीहरूलाई समयानुकूल तालिमको व्यवस्था गरिएको,
- (च) आयोगको आगामी कार्य योजना निर्माण गरिएको ।

३.४ प्रदेश योजना आयोगको भावी कार्यदिशा

- (क) दिगो विकास लक्ष्यलाई स्थानीयकरण गर्ने,
- (ख) कोरोनाको प्रभावलाई मध्यनजर गर्दै आवधिक योजना परिमार्जन गर्ने,
- (ग) सालबसाली रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्दै लैजाने,
- (घ) प्रदेश सरकार सम्बद्ध निकायहरूको मासिक प्रगति समिक्षा गर्ने,
- (ङ) परियोजना बैंक (Project Bank) तयार गर्ने,
- (च) योजना कार्यान्वयन योजना बनाउने,
- (छ) आवधिक योजनाका लक्ष्यमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमित प्रगति समीक्षा गर्ने,
- (ज) उच्चस्तरीय प्रदेश विकास समस्या समाधान समितिको गठन (Provincial Development Action Committee-P-DAC) : चौमासिक प्रगति प्रतिवेदन, समस्या समाधानको भरपर्दो निरूपण, जवाफदेहिताको अभिलेख राख्ने,
- (झ) खर्च/स्रोत संरचना समिति, निर्देशक समिति, स्रोत समिति, मध्यमकालीन खर्च संरचना कार्यदल गठन गर्ने,
- (ञ) अर्थतन्त्रको आर्थिक परिसूचकको विश्लेषण गरी समष्टिगत आर्थिक संरचना तयार गर्ने,
- (ट) विकासका नयाँ क्षेत्रको खोजी गर्ने,

- (ठ) विकास योजनाको प्राविधिक पक्षको सबलीकरण गर्ने,
- (ड) सामाजिक, आर्थिक, शैक्षिक क्षेत्र लगायतको विकासका लागि अनुसन्धान/प्रतिवेदन तयार गर्ने र उक्त विषयमा मन्त्रालयहरूलाई सहजीकरण गर्ने,
- (ढ) सुशासन र पारदर्शितासँग सम्बन्धित विषयमा आयोगको कामलाई पारदर्शी ढङ्गले सम्पन्न गर्न आफूसँग सम्बन्धित सूचना नियमित रूपमा सार्वजनिक गर्ने,
- (ण) आयोगका लागि आवश्यक पर्ने विज्ञ जनशक्ति र अनुसन्धान कर्ताको सेवा करार लिने तथा राष्ट्रिय योजना आयोग, नेपाल सरकारका विभिन्न मन्त्रालय र प्रधानमन्त्रीको कार्यालयसँगको सहकार्यमा आयोगको सबलीकरण गर्ने,
- (त) नियमित तथा कार्यमूलक अनुगमन प्रणालीको स्थापना र विकास गर्ने । यस कार्यमा प्रदेश सभा तथा जिल्ला समन्वय समितिसँग आवश्यक समन्वय गर्ने,
- (थ) प्रदेश योजना आयोगलाई पूर्णता दिने ।

प्रदेश सरकार

प्रदेश योजना आयोग

प्रदेश नं. १

विशटनगर, नेपाल

फोन नम्बर : ०१९-४७०३७६

इमेल ठेगाना : ppc.prov1@gmail.com

वेबसाइट : <http://ppc.p1.gov.np/>